

AVANT-TAST

Lo Sénher Robèrt GILÍS, mon ainat de uèit ans, e vesin de lenga e païses d'enfància, a l'entorn de Sant-Antòni e Nautafaja, me demandèt de durbir la rega d'aiceste novèl libre: « **Lo conscrit de Lengadòc.** » roman en occitan

Una sanflorada de sovenirs pagans, d'un còp èra. Coma s'enregavem atal, a dètz ans de pausa, de sovenirs al revèrs! E de qué poiriam ben donc parlar, los dos, un e l'autre, « *al sera de la vida...* »

De qué parlar, e repapiar l'ainat sus lo capdet, lo capdet sus l'ainat...

Podi dire en primièr, que aiceste libre es, coma auriá dit un còp era lo Miquèl del Montanha: « *libre de bona fe* »
D'una decada a l'autra, dins un meteis endreit, las causas e las gents pòdon pas cambiar pas gaire!

Mas alavetz maites diran encara, que se tracha donc aici que solament de repapiadas... e qu'anam i pèdre lo temps, pecaire!

De tot biaï, quand se tracha d'enfància, e país d'enfància, pòt pas èstre d'autra causa!... e parlan que d'aquò los dos vièlhs que aici vos parlan!

De vertat siá!, baste donc, Òm repapiá totjorn quand òm vòl dire son sé!

L'ainat donc que prefacii uèi: lo Robèrt Gilís, que nos i

semblam coma fraires, nos liura amb aiceste libret, de tròces atalhonats de vida paisana.

Son causas essencials dins aicesta obreta, que las auriam gaireben o definitivament perdudas... se-las nos aviá aital ressorgadas, amb franquesa, minutia e umilitat....

E vautres, amics legeires mai joves, pauc se'n manquèt que passessiatz pas luènh, pecaire, d'aquel bonur, grands dins aquel país de sèrras aigolut, amb sos molins e besals que i grelhan los vimièrs e se desrata lo peissum amb las escarabissas...

País de pòlicultura, de vinha, de pinot... País de la pruna d'Agen...

Lo Robèrt de Gilís nos i torna far espelir e viure de carn e de sang, aquelas georgicas simplas de las dròllas amorosidas: Elena, Sidonia... los pensaments e anciás d'un conscrit de Lengadòc que s'aprepara son itinerari de vida... que pensa, somiá.. espèra... Es atal que vivián los òmes, un còp èra, en aiceste país preservat!

Òc, ben!lo bonur simple çaquelà, èra aqui, pecaire, o endacòm mai?

Benlèu que òc!...

Benlèu que non!...

À vautres de veire.

Aquel testimoni de vida vertadièra,sancièra, merita de tot biaux, d'èstre legit, preciosament. Una pèireta viva de mai dins l'òrt occitan.

Marcèu Esquieu

AVANT PREPAUS

Camilha, lo Dròlle del país d'Òc, nascut a Corconac (Òlt e Garona) en mil uèit cent setanta tres, aima mai que tot son vilatge, ont viu dins l'ostal de familha amb sa maire, l'Anna, son paire, lo Pèire, e sas doas sòrres, Elena, l'ainada, e Sidònia, la capdèta. Aquel vilatjòt amb tot lo vesinat es tot son univèrs conegut e, d'unes còps, Monflanquin, amont, e Vilanuèva, aval.

Curiós per natura e tanben sociable, lo Camilha es afogat per totes los trabalhs collectius, nombroses en aquel temps, coma las segasons, los batatges, las vendémias e d'autres, mai que tot per i encontrar los joines vesins e vesinas de son atge.

Quand las longas seradas de l'ivèrn s'anoncian, es costumier de se recampar amb los vesins dins un ostal o dins un autre endreit per passar las velhadas al canton. Aquí l'òm fai tot çò que se pòt imagenar : aprestar de pichons obratges, jogar a las cartas, al jòc de l'auca o als dominòs, d'autres còps grilhar de castanhas e tastar de vin novèl, e mai espeirar lentilhas, gissas o mongetas.

À las velhadas, tanben, se cantan cançons e se contan d'istòrias vièlhas, de novèlas del país, de sovenirs del regiment o de campanhas militaras alunhadas, de bonas recèptas de cosina, de trobalhas per trabalhar... o per melhor braconar,

pausar trapèla o sedon per prene los lapins e de qué te sabi encara.

Camilha e sa familha se sabon luènh del «Monde», e ressenton plan lo besonh d'escambiar lors idèias amb las dels autres. Sonque los òmes un pauc mai madurs an quitat lor vilatge per se'n anar al regiment o per far la guèrra; e ne parlan, plan sovent, de çò que foguèt un episòdi màger dins lor vida...Mas, se lo contaire sap contar, los que l'escotan e que n'an pas viscut aquò son esbaïts e estabosits, d'entendre un còp de mai la metèissa istòria e jamai alassats. Las femnas que gardan totjorn l'ostal, espèran aquelas seradas al canton e a l'entorn de la taula coma una mena de fenestron dubèrt sul «Monde» del defòra, e mai d'un còp sabon plan las fomentar. Los mai joines tanben, per natura, son atalentats per aquelas velhadas, e, de cap de biais las voldrián pas mancar..

Alavetz, quand arriba lo torn de far la velhada en çò del Pèire e de l'Anna, los parents del Camilha, los vesins son totes regaudits: sabon de segur que i van descobrir e ausir de monde plan pintoresques, que los faràn viatjar luènh, plan luènh.

Adara, coma lo Camilhon, e tota l'ostalada, nos sarram alturn del fuèc qu'escaudura lo còs e mai aluca l'anma e escotam.

01

La Blanqueta vai vedelar.

Mon paire es un òme amaisadis, pausadis, mas dempuèi ièr, lo trobi un pauc estreissat. Se vei tan que i pausi aquèla question :

- Quicòm vai pas, diga papa. As la mina pensamentosa ?
- Òu, aquò's res de grèu mas, es a causa de la Blanqueta.
- Es pas malauta al mens ? A pas la mina çaquelà !
- Non, vai plan al contrari, mas vai vedelar benlèu e me demandi se me caldriá pas anar velhar a l'estable aquesta nuèit per l'adujar.
- Cossi sabes que es per aqueste ser ? diga papa.
- Es perque a tombat lo ner, es a dire que los muscles que son al torn de la mairitz se son estirats per que lo pichonet poguèsse passar tanben, dempuèi una quinzena de jorns, son somès a uflat, a causa de la montada de lach.
- Quant de temps cal esperar atal ?
- Generalament aquò se passa entre vint e quatre e quaranta-uèit oras mas me cal còp sec èstre plan velhadís, aquò pòt arribar a tot moment.
- Diga papa, qu'és aquò que te fai paur ? Las vacas salvatjas an pas digun per las assistir ?...
- As plan rason, mon dròlle, mas los afranhents arriuan

qualques còps e los cabastèls de las bèstias mòrtas en vedelant son manjats pels voltres. Ieu, aimi tament nòstra Blanqueta qu'èstimi mai demorar amb ela.

– S'as besonh de ieu aquesta nuèit, crida me.

– Naturalament que te cridarai, as quinze ans ara, es plan temps que comences de far aquò e non pas ta maire.

Mon paire sap que las vacas pòrtan nòu meses e tres setmanas pr'aquí. Alavetz a fait capelar la Blanqueta en ivèrn, per que la vedelada se fague en automn. D'aquel biais, la Blanqueta poirà noïrir son vedèl pendent l'ivèrn. Quand las vacas trabalhan ferme dins los camps, an pas pro de lach pels vedèls: cal alavetz doas vacas per ne noïrir un e aquò rapòrta pas tan. En ivèrn las vacas trabalhan pas gaire, caduna pòt far popar lo sèu.

Mon paire es plan desquietós perque es lo prumièr còp que la Blanqueta vai vedelar: es quicòm que l'enoja tanben. Coma se vai passar? D'el, sap per l'aver vist sovent, quauques còps aquò's lèu fèit mas d'autres còps, coma per las femnas, aquò's pas aisit. Cal tirar ferme per lo far sortir; arriba tanben que siague tot revirat lo cuol cap a la sortida o qu'arribe las patas en naut. Alavetz, cal anar quèrre lo veterinari per que vengue còp sec. Aquel òmeaurà, m'ageni, lo tornar virar dins la mairitz. Se que non, caldrà una cesariena.

Apuèi nòstra discutida de la velha, ieu, senti que sèi pas coma d'ordinari quand ven me revelhar lo matin: sèi tan estreissat coma del. Ven d'alucar lo fuèc de brancas finas quand veni lo trobar al près de la chiminèia. Vei que sèi nerviós e me convidava a beure lo cafè qu'a botat a calfar dins lo casseton negre de suja coma cada jorn. Tant lèu lo cafè begut, partèm cap a la granja.

– Coma vai la Blanqueta? diga papa.

– Lo trabalh es començat, cresi que tot anirà coma cal. Pòrta

me de palha fresca Camilha, per aculhir lo vedèl»

Mon paire lisa lo còl de la Blanqueta, ieu, neteji lo palhat e benlèu, vesi sonca una pata qu'arriba avant lo pichon musèl.

– Vèn veire, papà, lo vedelon a pas qu'una pata!»

Mon paire arriba vistament, monta sas margas, dintra sa man dins lo còs de la bèstia, pren la segonda pata, amb plan de malaisidènça, la fai sortir e la bota a sa plaça a costat de l'autra. Apuèi pren una pata dins cada man, es prèste a tirar ferme per assistir la paura Blanqueta a se desempachar de son pichonet. Pena perduda, es sortit tot solet, tot trempe. La Blanqueta liberada e solatjada se vira cap a son vedèl que mon paire li pòrta. I a copat lo cordon amb son Laguiòla.

La joina maman lèca son vedelon -una fumela- e, d'aquel temps, lo darrièr-feit que serà lèu enterrat, es tombat sul palhat. Tot es acabat, tot vai ben, e sèm plan solatjats.

La maman qu'a vist qu'èrem pas a l'ostal, es venguda veire çò que se passava. Arriba juste al moment ont lo vedelon -pas aisidament perque las patas lo tenon gaire encara- ajudat per mon paire, s'en vai cercar las tetinas que coneis ja. Cal mai de dos ans per que lo pichon de la femna pòsca caminar e se noirir tot solet coma del.

En aquela escasença, mon paire m'esplica que, cada jorn, i a fòrça naissenças. Es de tal biais que las espècias de bèstias demòran totjorn pel monde, es atal tanben per la raça de l'òme.

LA NASSA A PEISSONS

Mai qu'una costuma vièlha, anar braconar es coma una dròga fòrta pels òmes d'aicí. Presan los riscs e los perilhs ligats amb aquelas besonhas nueitencas, pr'aquò proibidas e castigadas per las leis de la Republica, e plan velhadas pels « cònhas ». Los gendarmes an de consignas estrictas : cap de tolerància per tot çò que podriá afortir lo desòrdre public. Enebidas, totas mènas de trapèlas, tan per amassar los peissons coma totas las bèstias que se caçan, las peludas coma las enplumadas.

« La repression o la punicion me semblan tròp pesucas, e las castigadas desmesuradas » me ditz mon paire, lo Pèire. Benlèu que tot aquò nos ven de las vièlhas punicions que se practicavan al temps de la feodalitat, e que se seràn trasmetudas dusca la Republica...

De tot biais, es de segur un abús d'autoritat per intimidar la paurilha...

Tanplan, dins lo mitan païsan, la mesfisença ganha tot lo monde, e mon paire tanben que gausa pus gaire se riscar a la pèsca braconièra, ont anirem sonque los mai ardots. Çaquela, las pescas son mai d'un còp miraculosas, atal, mas tan reprimidas que mon paire ditz totjorn : « Dròlle, aquò's tròp perilhós... »

Comprenètz qu'aquela pèsca proïbida se fague totjorn per la nuèit...

Per començar la pesca cal, çò primièr, barrar lo riu amb un long fialat de malha. Amb de bastons los que acompanhan, començan de trebolat l'aiga del riu, de far de bruch en avançant dins lo corrent. Los peisses espaurugats fugisson e s'enfurgan dins las malhas ont seràn lèu amassats e acabaràn padenats e freginats.

Coma o podètz imatgenar, aquels pescaires en aiga fosca daissan cap d'escasença de s'escapar als cabòts, a las tencas, als gardons, a las trochas, o totas menas de peisses qu'abondan dins Lèda.

Las nassas

Mon paire es pas grand destructor de peisses, se contenta de pauc: « cal pas agotar la ressorsa naturala; ne'n cal pels autres tanben » çò ditz sovent. Me sembla pron rasonable, emai bracone qualques còps, mas amb de mejans mai limitats e mai selectius. Tanplan aquesta annada me fai partajar lo plaser e las emocions de la pesca amb las nassas...

Aqueste ivèrn, mai longàs e mai fred que los autres, avèm plan de temps per nos adonar a qualques trabalhs a l'acès dins l'ostal. Atal un bèl matin de Febrièr, nos levam amb mai de vint centimètres de nèu pel sòl. Trobam ben l'espectacle polit, çaque là, tot es cande e silenciós defòra, mès de qué farem? Nos sentèm desobrats... Òc, pas per plan temps! Lo paire a lèu fait de tirar una idèia de debàs la berreta...

– Dròlle! nos cal tornar far de nassas per pescar; sabes que s'èran arroinadas en setembre l'an passat amb los aigats e lo crèis de Lèda!» çò ditz e l.

Tot afogat ieu coma el, per aquela idèia, nos encaminam a

passes avisats devèrs la clòta ont las ribas geladas son vengudas mal seguras; aquí amassam una braçada de bròcas de vimes en espèra de qualque banastièr. Nos entornam dinca la fornial ont començam d'alucar un brave fuèc sus la margela del forn, just debàs lo conduch del fum: cal ben escaudurar l'atmosphèra tan freja aqueste matin. Adara lo trabalh pòt començar...

Comprèni còp sec que mon paire vòl pas mascanhar; sap plan tot çò que deu far adara. Coma un liuç te monta sul taulièr ont devèm trabalhar, despenja un rotlèu de grasilhatge fin abans de davalar d'un saut:

– Mas, Paire, m'aviás dit qu'aquela raqueta èra per far las gàbias dels lapins de la Mamà!

– Rai d'aquò dròlle, cal pas trantalhar adara, es lo moment de far las nassas, comprarem ben un autre rotlèu quand anarem a la fièra de Monflanquin!

– Paire, pensi pas que vai èstre plan contenta la Mamà quand zo saurà... »

Lo paire, sens se desaviar, me fa tanlèu descobrir çò que a dins lo cap. Comença de corbar quelques bròcas de vim peladas per faïçonar de ceucles: sus aquels ceucles, estaca lo grasilhatge e lèu aquò sembla una nassa cilindrica longa; adara cal far un fons grilhatjat que se poirà durbir per sortir los peisses preses; lo fai tanben amb un ceucle de vimes. Per acabar la nassa, li cal far un davant, operacion plan malaisida se n'ia: lo davant es una mena d'embuc amb una estrechida per canalisar los peises dins lo fons de la nassa e los empachar de ne sortir. À quatre mans, amb adreça e astúcia, aribam al resultat esperat. Sabi ben que lo paire es content en vesent sa cara regaudida e son còp d'uèlh complice.

Cal encara recaptar los utisses, brutlar los decaisses de boès e amagar las nassas dins lo cuvièr per que degun mai las veja...

Tanlèu la nèu fonduda, vendràs amb ieu las botar per Lèda dins las bonas passas, çò me ditz lo Paire e ajusta :

– Aquò anirà se la loira passa pas primièra..., e s'en vai plan content.

– Avèm fait un brave trabalh totes dos, mas, diga Papà, nos demòra çò mens aisit...

– E de qué vòls parlar Camilha ?

– Ara lo mai reganhós serà de convèncer la maire que las aurà sas gàbias a lapins un còp o l'autre !